

Szerkesztői előszó

Kövecses Zoltán 2014-ben, az Újvidéki Egyetemen előadást tartott a fákról és a metaforákról.¹ Előadásában arra mutatott rá, hogy a fa mint forrástartomány AZ ABSZTRAKT KOMPLEX RENDSZEREK NÖVÉNYEK fogalmi metaforához köthető, és mint ilyen igen gyakran támaszkodunk rá számtalan elvont fogalom – például a tudomány, a gazdaság vagy a politikai rendszerek – konceptualizációja során. A metaforikus megfelelések alapján a komplex rendszer részei a növény (azaz a fa) részeivel azonosíthatók, míg az absztrakt fejlődés a biológiai növekedést jelenti.

Keresve sem találunk alkalmasabb és pontosabb metaforát Kövecses Zoltán tudományos munkásságának és annak jelentőségének értelmezéséhez. A fa egyszerre szimbolizálja Zoltán szerteágazó, sokirányú, ugyanakkor nagyon is koherens és egységes világlátásra épülő munkásságát, valamint jelképezi munkájának és tudományos érdeklődésének központi tárgyát, a kognitív nyelvészetet, amelynek mind a magyarországi, mind a nemzetközi meghonosításához ő maga is tevékenyen hozzájárult. A gyökerek egészen 1987-ig nyúlnak vissza: ekkor látott napvilágot George Lakoff-fal közös cikkük a düh kognitív modelljéről, amely azóta is az egyik legtöbbet hivatkozott cikknek számít ebben a témában.² A dühről készült tanulmányt több további publikáció is követte az érzelmek konceptualizációjáról – ezeknek a kutatásoknak lettek a gyümölcsei azok a tudományos bestsellerek, amelyek a világ vezető könyvkiadóinál jelentek meg (*Metaphors of Anger, Pride, and Love*, 1986, John Benjamins; *The Language of Love*, 1988, Bucknell University Press; *Emotion Concepts*, 1990, Springer; *Metaphor and Emotion*, 2000, Cambridge University Press).

Az érzelmek konceptualizációjával párhuzamosan fejlődött ki Kövecses Zoltán azon komplex elmélete a fogalmi metaforákról, amely a tudományos munkásságának egyik fő ismérve lett. 2002-ben jelent meg az Oxford University Pressnél a mai napig alapműnek számító *Metaphor: A Practical Introduction* (a második, átdolgozott kiadás pedig 2010-ben látott napvilágot), és a kötet páratlan sikerét mi sem bizonyítja jobban, hogy hivatkozásainak száma jelenleg már 7328.³ A könyv sikere talán abban rejlik, hogy egyszerre kínál áttekinthető bevezetést a fogalmi metaforák elméletébe, és szisztematikusan rendszerezi is azt. Ennek a rendszerezésnek a következő állomását a 2015-ben megjelent *Where Metaphors Come From: Reconsidering Context in Metaphor* (Oxford University Press) című kötet jelentette, amelyben Zoltán a metafora egyik kulcsfogalmát, a kontextust definiálja, jelentősen tisztázva a metaforák motivációjának kérdését. A legfrissebb, 2020-ban publikált *Extended Conceptual Metaphor Theory* című monográfiájában (Cambridge University Press) sorra veszi a kognitív nyelvészeti metaforaelmélet problémás aspektusait, és azokra reflektálva az elméletet továbbgondolja, sőt, újrafogalmazza.

Elméletét, teóriáit Zoltán folyamatosan alkalmazza – és teszteli is – a kultúra különböző aspektusainak tanulmányozása során. Munkássága ekképpen kiterjed a tágabb értelemben vett kog-

¹ „Fák és metaforák” című előadás. Elhangzott a 13. Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferencián, az Újvidéki Egyetemen, 2014. november 22-én.

² Hivatkozások száma: 1073 (Google Scholar, 2021. július 5-i adat).

³ Google Scholar, 2021. július 5-i adat.

níció, nyelv és kultúra összefüggéseinek és kapcsolódási pontjainak vizsgálatára, amelynek alapjait a 2005-ben megjelent *Metaphor in Culture* (Cambridge University Press) című kötetben vázolja fel. Ahogyan arra az egy évvel később, az Oxford University Pressnél publikált *Language, Mind and Culture* című monográfiájában rámutat, a kognitív nyelvészet több, mint egy nyelvelmélet – valójában ez a jelentésalkotás elmélete. Zoltán ennek a jelentésalkotásnak a folyamatát kutatja rendíthetetlenül több évtizede, aminek a lenyomatát pedig majd százötven tudományos cikk és tanulmány őrzi (vö. Kövecses Zoltán főbb publikációinak a jelen kötetben szereplő listája).

Zoltán páratlanul gazdag munkásságáról és annak sokszínűségéről tanúskodik ez az ünnepi kötet is. A kollégák és volt tanítványok által jegyzett tanulmányok felölelik a grammatikát, a pragmatikát, a nyelvi antropológiát, a filozófiát, a kultúrát, a történelmet és az irodalmat. A jelen kötet egyszerre összegzés és pillanatfelvétel, tükrözve Zoltán munkásságának hatásait, emellett egyben az előremutató kutatás bizonyítéka is, ugyanis a növekedés nem áll meg, a fa egyre csak terebélyesedik:

“A tree whose hungry mouth is prest
Against the earth’s sweet flowing breast;

A tree that looks at God all day,
And lifts her leafy arms to pray;

A tree that may in Summer wear
A nest of robins in her hair;

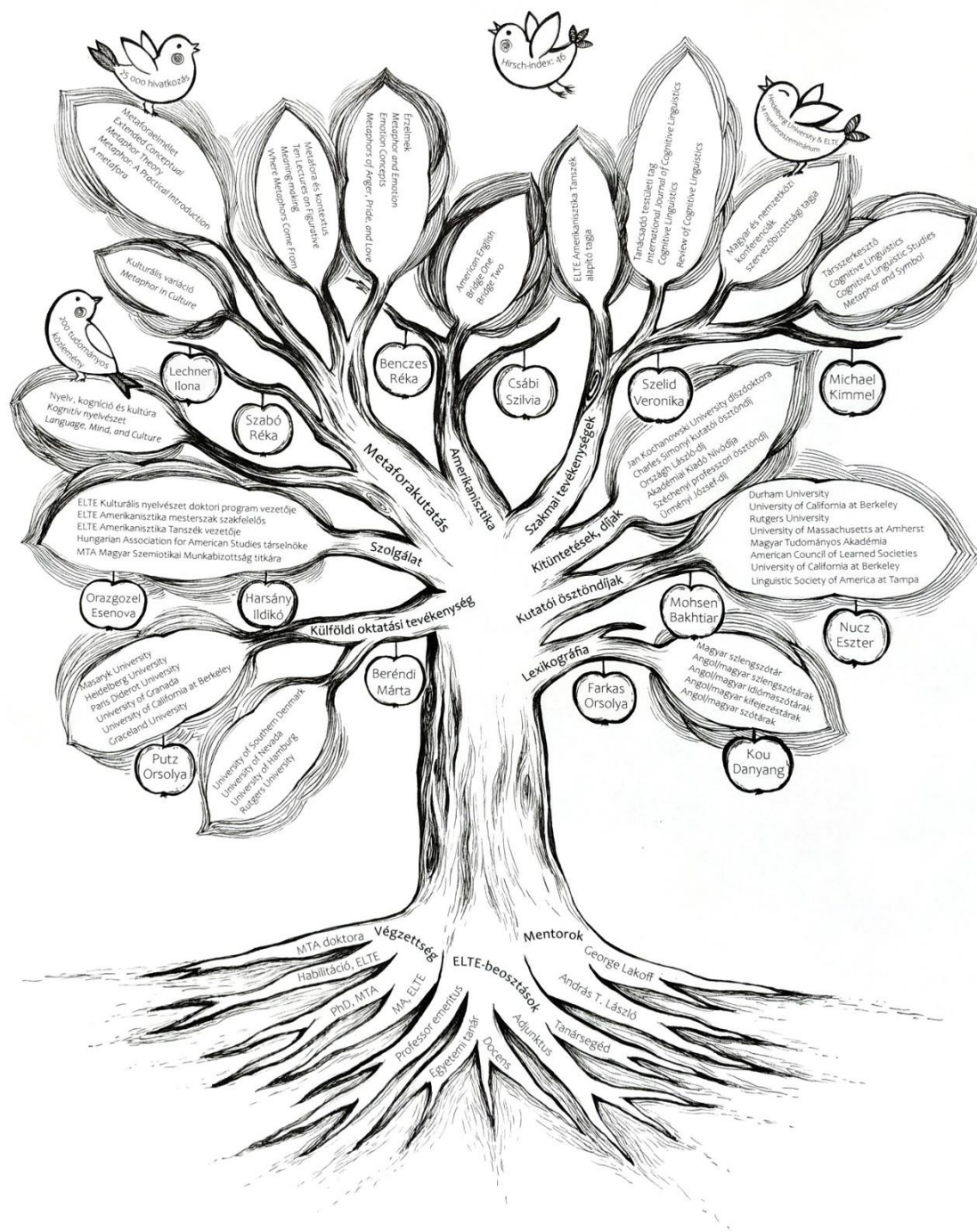
Upon whose bosom snow has lain;
Who intimately lives with rain.”⁴

Sok szeretettel köszöntjük ezzel a különszámmal mentorunkat, kollégánkat, barátunkat, a 75 éves Kövecses Zoltánt!

Benczes Réka, Csábi Szilvia, Csatár Péter, Szelid Veronika

---

⁴ Joyce Kilmer: *Trees* (1914), részlet.

Grafika: Mandula Éva (2021)